

Мошковський М. В.,
аспірант кафедри філософії та політології,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНЕРЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Нинішній етап розвитку цивілізації характеризується зростанням ролі інформації в житті суспільства, яке в науковому світі отримало назву інформаційне або інформаційно-комунікативне, мережеве. Розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для економічного зростання, ефективності управління та зручності громадян. Стратегії розвитку інформаційно-інноваційної діяльності людей в умовах цифровізації – це, по суті, соціально-економічний, технологічний процес, що виявляється у соціальному конструюванні, у центрі якого людина, котра поділяє і сприймає інформаційні цінності.

Сучасні реалії вимагають від людини активної участі в соціальних процесах суспільства. Без комунікативної складової існування людини неможливе, оскільки будь-яка життєдіяльність ґрунтується на взаємозалежності людини від інших людей, на взаємопов'язаних економічних, фінансових, освітніх, соціальних відносинах [1, с. 19–32]. Крім того, внаслідок активного розвитку новітніх технологій, частина комунікативної діяльності перейшла з реального світу у віртуальний. Масовість цього явища детермінує суспільство інерційно розвиватись так, що неможливо точно спрогнозувати його подальший розвиток.

Інформаційне суспільство визначається високою адаптованістю до організації та інтерпретації комунікативних потоків, що збільшує цінність інформації. У виданні «Політична енциклопедія» інформаційне суспільство визначається як суспільство з високим рівнем інформаційної культури (ство-

рення, переробки та використання інформації), яке: а) здатне продукувати всю необхідну для життєдіяльності суспільства інформацію; б) має розвинути інформаційну інфраструктуру; в) забезпечує доступність необхідної інформації всім членам суспільства; г) має велику частку працездатного населення, що працює в інформаційному секторі економіки [2, с. 299].

Проблематика дослідження комунікативної діяльності полягає в тому, що внаслідок її доступності та масовості вона стає інерційно розвиватись разом з суспільством. Інерційний розвиток формується за сукупності припущень, що баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан розвитку інформаційного суспільства як соціально-інформаційної системи залишається незмінним, тобто послідовність станів системи змінюється за інерцією, суспільство також інерційно рухається, а інформаційний стан розвитку комунікативної діяльності не сприяє запланованому розвитку соціуму. Інерційність змін пов'язана з масовою неконтрольованістю комунікативних потоків в суспільстві, що спричиняє внутрішні революційні дії. Революціонізуюча дія інформаційних технологій щодо соціальної структури суспільства призводить до того, що в інформаційному суспільстві соціально-класова диференціація змінюються соціально недиференційованими «інформаційними спільнотами» [3, с. 479–494].

У демократичному суспільстві людина почуває себе більш вільно від обмежень традиційності, релігії, певних соціальних норм, що дає змогу ширше використовувати та сформувати власну комунікативну діяльність, яка відрізняється від діяльності інших. Неоднорідність впровадження таких змін провокує комунікативні проблеми та конфлікти, які, проявляючись на рівні суспільства, водночас проходять соціальне прийняття чи відторгнення. Мануель Кастельс у концепції про вплив інформаційних технологій на суспільство спочатку постулює, а потім доводить, що внаслідок технологічних змін з'явилися якісно нові, невідомі раніше глобальні суспільні відносини, які можна описати як появу суспільства мережі (Network Society), у якому потрібно заново окреслити поняття часу і простору [4, с. 53–90].

Для більшості людей є звичним підлаштовуватись під норми інших та транслювати цю позицію останнім, а для меншості – бути каталізатором соціальних, культурних й ідеологічних змін. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій посилює обидві позиції: меншість має змогу більше впливати на прийняття нових норм, а більшість – краще сприймати або відштовхувати нові суспільні норми. Основні зміни, які переживає сучасна людина, полягають у внутрішньому конфлікті власної ідентичності,

що формувалось протягом багатьох поколінь, та сучасною технологією, яка досі адаптується під людську сутність. В інформаційному суспільстві людина живе в умовах постійного стресу, який пов'язаний з різними стресогенними факторами, які можуть підсилювати один-одного та у результаті дестабілізувати активність особистості у соціальному середовищі [5, с. 37–63].

Сучасне суспільство не є ідеально інформаційним, бо досить неоднорідно розвинене в плані адаптацій сучасних комунікаційних технологій. Інерційність проявляється в тому, що з'являється поняття трендовості, коли суспільство короточасно сприймає певну норму, але потім швидко її відштовхує. Неоднорідність сприйняття може викликати сильний розрив в розвитку, що спричинить суспільні проблеми. Для амортизації зазначених викликів інерційна модель розвитку суспільства допомагає визначати ступінь сприйняття нових змін.

З огляду на сучасні реалії, десяток років тому важко було спрогнозувати створення таких масових комунікативних явищ, як дистанційна освіта, блогінг на мільйонні аудиторії, масові зйомки розважальних відео, перехід онлайн-бізнесів в безконтактні способи взаємодії і т. ін. Усі ці явища з'явилися внаслідок їх активного прийняття суспільством та формуванню потреб для їх існування. Інерційність проявляє себе ідеальною моделлю адаптації в умовах кризових ситуацій, наприклад, фінансових криз, пандемій, війни тощо.

Гнучкість та інерційність розвитку дозволяє впроваджувати нові способи взаємодії з їх масовим сприйняттям. Наразі існують нові суспільні тренди, які в майбутньому можуть мати місце внаслідок інерційного розвитку суспільства, зокрема, такі як масовий перехід людей та корпорацій в метасвіти, десоціалізація з масовим використанням масового інтелекту в комунікації тощо. Проте такі прогнози, з огляду на невизначеність запитів сучасних суспільств й викликів людині та її інерційної природи сприйняття суспільних змін, не є ймовірними. Дослідження комунікативних змін як засобу інерційного розвитку суспільства допомагає краще розуміти тенденції розвитку суспільства.

Розвиток інформаційних і телекомунікаційних систем, їх широке впровадження у всі сфери життя суспільства ведуть до зростання залежності життєдіяльності суспільства, окремої людини від безперебійного функціонування цих засобів, не дають гарантій використання накопиченої в них інформації в цілях, які не суперечать законним інтересам громадян, суспільства і держави.

В умовах наявності єдиного планетарного інформаційного простору надзвичайно актуальною стає проблема інформаційної безпеки, яка не може бути забезпечена в повній мірі зусиллями однієї країни чи групи країн. Виникає необхідність формування системи забезпечення глобальної інформаційної безпеки як складової всієї системи світової безпеки – одного з основних компонентів переходу до стійкого розвитку людської цивілізації.

Основними напрямками формування глобальної інформаційної безпеки є:

- захист єдиного світового інформаційного простору від різноманітних небезпек і загроз;
- рівноправне використання планетарного інформаційного простору всіма народами і країнами світової спільноти;
- безпечний для людини, суспільства, держави, світової спільноти і біосфери розвиток національного і глобального інформаційного простору;
- позитивний вплив глобальної інформаційної безпеки на перехід до стійкого соціоекосистемного розвитку [6, с. 160–167].

Зазначимо, що при напрацюванні стратегії глобальної інформаційної безпеки не можуть враховуватися тільки національні інтереси у державному масштабі, пріоритетними мають бути загальнолюдські цінності й інтереси всього людства. Важливо також формувати культуру інформаційної безпеки серед громадян, зокрема підвищувати медіаграмотність, навчати основ безпечного використання цифрових ресурсів і виховувати відповідальне ставлення до захисту інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова В., Нікітенко В., Васильчук Г., Каганов Ю., Метеленко Н. Діджиталізація комунікативного простору та комунікативної особистості: трансформація суспільства, економіки, людини. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2024. Вип. 19 (96). С. 19–32.
2. Бебик В. Інформаційне суспільство. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2012. С. 299.
3. Masuda Y. Hypothesis on the genesis of homo intelligens. *Futures. Guilford*. 1985. Vol. 17, No 5. P. 479–494.
4. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / Пер. з англ. Київ: Видавництво «Ваклер» у формі ТОВ, 2006. 256 с.
5. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с.

6. Шевчук М. О. Сучасні виклики і загрози в сфері інформаційної безпеки держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 6. С. 160–167.